

СІМ'Я ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Постановка проблеми. За переконанням більшості дослідників, сім'я є визначальним фактором політичної соціалізації дитини. Одним з перших філософів, хто вказав на сім'ю як головний інститут політичної соціалізації, був Конфуцій (VI-V ст. до н.е.). Сім'я у конфуціанстві розглядалась як міні-модель держави, а держава – як сім'я у мініатюрі. Саме тому повага дітей до своїх батьків вважалась основою всіх інших стосунків, зокрема між господарем і його підданими. Про роль батьків у політичній соціалізації вели мову й філософи Нового Часу (Дж.Локк, Ж.-Ж.Руссо тощо). Зі становленням політичної психології дослідженням сімейного впливу на формування політично свідомого громадянина почали займатися і психологи. Однак перевага у цій галузі по сьогоднішній день залишається за західною, передусім американською наукою. Що стосується вітчизняних дослідників, то вони лише починають систематичне вивчення даної проблематики.

Метою даної статті є теоретичний аналіз результатів досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців стосовно ролі сім'ї в політичній соціалізації. **Об'єктом** дослідження виступає політична соціалізація, а **предметом** – вплив сім'ї на політичну соціалізацію дітей і молоді.

Результати теоретичного аналізу. Роль сім'ї у політичній соціалізації вивчалася багатьма сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Так, на думку американських вчених Д.Істона, Дж.Денніса, Р.Хесса, Дж.Торні, Ф.Грінштейна, Г.Х'юмена, М.Дженінгса, Р.Ніємі, Д.Томаса, Дж.Девіса та інших, сім'я є основним агентом політичної соціалізації дитини [22; 23; 26; 27; 28; 29; 30].

Сім'я є буфером між державою і окремими індивідами. Вона пов'язана з існуючою в суспільстві політичною організацією (за словами Д.Істона,

політичною системою). Займаючи позицію між суспільством і дітьми, сім'я визначає вплив інших засобів соціалізації (зокрема ЗМІ) і/або бореться з цінностями, які нав'язуються ззовні. Згідно з поглядами Д.Істона, Дж.Денніса, Г.Алмонда, В.Кея та інших, роль сім'ї найбільшою мірою проявляється у підтримці та збереженні політичної системи, що досягається через передачу з покоління в покоління традиційних сімейних цінностей, через тенденцію до закріплення пануючої системи ідентифікацій з політичними партіями та іншими політичними групами тощо [38].

Слід зауважити, що Р.Мерельман на основі своїх досліджень уточнював, що вище згадана модель (теорія обміну між державою і політикою) не є універсальною. Вона може розглядатися лише як окремий випадок [34].

На думку деяких дослідників (Д.Істон, Дж.Денніс, Р.Мерельман), сімейне виховання є домінантним фактором тільки раннього політичного розвитку (у дитячому віці). Вплив родини знижується у міру того, як діти стають підлітками, оскільки в підлітковому віці слабшає вплив батьків [33].

Однак деякі дослідники зазначають, що вплив на політику є неочевидною функцією сім'ї. Лише у рідкісних випадках політичні цінності прямо нав'язуються батьками. Загалом передача політичних цінностей відбувається опосередковано [38].

Сучасні вітчизняні науковці також ведуть мову про вплив сім'ї на політичну соціалізацію дитини. Зокрема, на думку В.Васютинського, в основі образу вождя лежать складні особистісні залежності людини від інших людей, насамперед від найзначущіших із них [3]. Дослідниця В.Москаленко також зазначає, що знайомство дитини з конфігурацією владних відносин в сім'ї в подальшому відображається на сприйнятті цієї людиною влади в державі [11].

Згідно з О.Петрунко, на первинному етапі соціалізації (етап передсоціалізації) дорослі здійснюють владу над дітьми, нав'язуючи їм власні схеми мислення та дій. У результаті дитина привласнює запропонований дорослими світ не як один з можливих, а як єдино мислимий

(С.101). При цьому права на особистий вибір вона набуває лише на етапі вторинної соціалізації, частіше стикаючись у той час з іншим світоглядом, моделями [12].

Ряд дослідників вказують на те, що, навіть незважаючи на інтенсифікацію у ранній юності процесу засвоєння загальносуспільних цінностей, юнаки приймають лише ті цінності, які репрезентуються їхніми батьками і вчителями. Останнє пояснюється, на їх думку, недостатнім соціально-психологічним досвідом та відчутним браком інтересу до політично-ідеологічних питань [1].

Деякі науковці вважають, що глибинні, набуті в період первинної соціалізації, психічні структури беруть участь у політичному виборі, слугуючи передумовою певних політичних орієнтацій [2].

Як зазначають дослідники, родинне виховання формує внутрішній каркас особистісних поглядів та переконань. При цьому, гнучкість останніх властива найчастіше молоді, яка виховувалась в атмосфері дискусій, неузгодженості поглядів, конфронтації різних тверджень, взаємного переконування за допомогою аргументів, які можна перевірити. Натомість, молодь, що вихована в умовах відсутності конфронтації різних поглядів, виявляє небажання суспільних змін і виробляє власну інтерпретацію нових подій, відповідно до своїх поглядів. У відповідях досліджуваних цього типу було виявлено догматизм і суб'єктивізм, відсутність намагання зрозуміти складність нових підходів, ворожість у сприйнятті всього нового [6].

Варто зазначити, що вітчизняні дослідники виокремлюють два підходи до особливостей впливу сім'ї на політичну соціалізацію дитини: 1) суб'єкт-об'єктний підхід (де сім'я – це суб'єкт впливу, а дитина – його об'єкт; політична соціалізація при цьому розглядається як адаптація дитини до суспільства, держави, в якій вона живе); 2) суб'єкт-суб'єктний (цей підхід характеризує активну позицію дитини в процесі політичної соціалізації, коли вона не лише сприймає тиск соціального середовища (сімейний соціум), але й сама впливає на життєві обставини і членів сім'ї) [16].

Однак не всі вітчизняні науковці ведуть мову про визначальний вплив сім'ї у політичній соціалізації дитини. Так, на думку Н.Пробийголови, тільки деякі види орієнтацій у сфері політики можуть бути предметом сімейної соціалізації, інші залежать від агентів, що перебувають поза сім'єю [14].

Розглянемо механізми сімейного впливу на процеси політичної соціалізації. Так, американські науковці Р.Хесс та Дж.Торні вважають, що сім'я бере участь у формуванні політичних атитюдів та сприймання політичних явищ трьома шляхами. По-перше, батьки передають атитюди, які, за їх переконанням, становлять цінність для дітей. Зокрема, виховують почуття лояльності, повагу до державних символів. Такі типи установок характерні для акумулятивної моделі. По-друге, батьки формують у дітей афіліацію з політичними партіями (ідентифікаційна модель). По-третє, на формування політичних атитюдів впливає досвід сімейних взаємин, який пізніше переноситься на політичні об'єкти (модель міжособистісного переносу – *Interpersonal Transfer Model*) [29].

Значення сім'ї в політичній соціалізації дитини було доведено рядом вітчизняних та зарубіжних досліджень. Зокрема, дослідження, проведене американським ученим Ф.Грінштейном (1960 р.) серед учнів 4-х класів, показало, що уявлення про важливість політичних ролей діти отримують ще в дитинстві [27].

Опитування вітчизняних школярів різних вікових груп, здійснене О.Проскуріною, дало змогу побачити, що 84,5% респондентів перші уявлення про політичний світ, представників влади отримали саме в сім'ї [15]. Про політичну ідентифікацію дітей з власними батьками свідчать результати дослідження, проведеного Т.Кравченко. Так, у значної кількості старшокласників були зафіксовані прорадянські установки, самостійне формування яких унеможливило надто юний вік опитаних [10].

Відповідно до моделі голосування, створеної американським науковцем Гольдбергом, хоча між політичною ідентифікацією батька і дітей існує зв'язок, проте він має скоріше опосередкований характер. Тобто політична

ідентифікація батька безпосередньо не впливає на голосування дітей (цей зв'язок швидше має опосередкований характер) [36].

Проаналізуємо конкретні внутрішньосімейні фактори політичної соціалізації дітей та молоді. Серед них, зокрема, вчені виокремлюють такі, як: структура сім'ї, характер сімейних відносин, матеріальне становище сім'ї, соціально-демографічні характеристики членів родини тощо [4; 5; 19; 25].

Що стосується складу сім'ї, то російські дослідження школярів, зокрема, показали: ідентифікація дітей з батьками, прийняття їх моральних та ідеологічних норм у неповних сім'ях деформується. Залишення сім'ї батьком спричиняє формування ворожого ставлення до нього і водночас супроводжується зростанням авторитету матері як єдиної відтепер годувальниці. Проте, було зафіксовано і той факт, що більше чверті дітей з неповних сімей продовжують сприймати батька і матір однаковою мірою як зразок для наслідування. І все ж наслідком розлучення для переважної більшості дітей (39%) є небажання останніх бути схожими на будь-кого з батьків. У неповних сім'ях у порівнянні з повними падає також авторитет старших братів і сестер (відповідно 13% і 41%) [5].

Дослідження, проведене у 1960-х рр. А.Крейном і К.Стемм серед другокласників громадської школи, спростували висунену гіпотезу про те, що регулярна тривала відсутність батька позначається на сприйманні дитиною як самого батька, так і матері. У цілому між групами дітей з наявністю і відсутністю батька в сім'ї були виявлені незначні відмінності. Останні стосувалися сприймання батька та матері як уособлення авторитету і любові. Щоправда, такі дані суперечать результатам інших досліджень, що може бути пояснено використанням різних методів дослідження. Зокрема у вище згаданому дослідженні А.Крейном і К.Стемм було виявлено, що, за даними проєктивної методики, у сприйманні авторитету батька у дітей з наявністю чи відсутністю останнього є достовірні відмінності, однак непроективний тест таких відмінностей не показав [21].

У цілому дослідження західних науковців показали відсутність прямого зв'язку між кількістю батьків у родині і особливостями політичної соціалізації молоді. Так, згідно з К.Долан, наявність одного або двох батьків не є фактором суттєвого впливу на такі показники, як рівень політичної обізнаності, політичної активності тощо [24].

На процеси політичної соціалізації впливає досвід внутрішньосімейних відносин. Про це, зокрема, ведуть мову американські дослідники Д.Томас, Дж.Кларк, С.Верба, С.Весбі, Ф.Піннер тощо [20; 37; 38]. Зокрема, як зазначає С.Верба, у первинних групах індивід оволодіває ролями, які пізніше програватиме у суспільстві [38]. Так, результати крос-культурного дослідження, проведеного американським ученим Ф.Піннером серед бельгійських, датських та французьких студентів і старшокласників, показали, що модель батьківської гіперпротекції може бути причиною недовіри до політичних процесів та інститутів (в кожній вибірці були отримані статистично достовірні кореляції між гіперопікою і політичною недовірою) [35].

Авторитарна поведінка батьків також впливає на політичні атитюди дітей. Зокрема, дослідження Д.Леві, спрямовані на вивчення особливостей розвитку особистості в німецьких сім'ях періоду фашистського режиму, показали, що прихильники фашистського режиму у більшості випадків виростили в традиційних сім'ях, де батько займав домінуючу та грізну позицію. У той же час антинацисти менше залежали від конвенційної та жорсткої сімейної структури. Подібних висновків дійшов інший дослідник Г.Джилберт. Вивчаючи нацистських військових злочинців на Нюрнберзькому процесі, вчений виявив у багатьох з них феномен, який назвав «психологією агресивного диктаторства». Цей феномен спостерігався у тих осіб, які виростили в сім'ях з ригідними дисциплінарними та автократичними батьками. Підкорення політичним авторитетам у цих злочинців дослідник вважав логічним наслідком підкорення батьківській дисципліні вдома. Т.Адорно у своєму дослідженні «Авторитарна

особистість» також описував авторитарний синдром, який, на його думку, був пов'язаний з домінуванням батька [38].

Крім того, американським дослідником Р.Реннекером було доведено, що у досліджуваних (чоловіків), які в дитинстві зазнали з боку батька фрустрації певних власних потреб, спостерігається порушення поведінки виборців. Такі чоловіки несвідомо використовують політику як засіб бунту проти цінностей батька, що, зокрема, виливається у критику політиків, схожих на власного батька. Серед жінок з вираженими політичними поглядами Р.Реннекер спостерігав тенденцію сприймати політичних лідерів саме з позицій позитивних батьківських образів [38].

Співвітчизник Р.Реннекера Р.Лейн вважає, що порушення взаємовідносин між батьками та їх синами може призводити до таких наслідків, як: 1) обмежена політична поінформованість дітей; 2) їх авторитарність; 3) нездатність критично ставитися до авторитетів; 4) песимістичний погляд на можливість соціальних покращень [31].

Вітчизняні дослідники ведуть мову про те, що впливом різних моделей сімейних взаємин обумовлюється формування політичної ідентифікації дитини [7].

Іншим фактором, що негативно позначається на ідентифікації з батьками, а отже і на політичній соціалізації дитини, є батьківський авторитет. Результати сучасних досліджень свідчать про те, що як для повних, так і неповних сімей характерний традиційно низький авторитет батька і падіння авторитету матері. Останнє спостерігається переважно у повних сім'ях, що, згідно з Н.Дементьевою, пов'язано зі зміною трудового статусу матері. [5].

На думку ряду дослідників, відсутність батька в сім'ї сама по собі не є згубною. Більше значення має образ батька у свідомості дитини (так званий «внутрішній батько»). Внутрішні образи не є простими дзеркальними репрезентаціями зовнішніх. Вони динамічно формуються і розвиваються під впливом багатьох факторів (зовнішніх і внутрішніх). Так, у залежності від

статі, віку і ситуації розвитку, батько може уявлятися ідеальним, погрозливим або авторитетним [9].

Американський науковець С.Вол стверджує, що політична поведінка дитини обумовлюється відсутністю авторитету в домі (так званим «вакуумом авторитету»), коли за рахунок зниження ролі батька посилюється роль матері. Наслідком цього, на думку дослідника, може бути підвищення інтересу в сучасній культурі до більш авторитарних і патерналістських урядів, що забезпечують максимальну безпеку громадянам [38].

Науковці виокремлюють також інші фактори, що впливають на політичну соціалізацію дітей. Зокрема, на думку вітчизняної дослідниці Т.Поснової, до чинників, які негативно позначаються на процесах політичної соціалізації дітей, належать: девальвація сімейних та моральних цінностей, надмірний прагматизм та індивідуалізм, низька політична культура батьків тощо [13]. Російські вчені серед факторів, що сприяють послабленню впливу сім'ї на політичну соціалізацію дитини виокремлюють такі як: суперечливість політичної ідентифікації батьків та політичні суперечки між останніми [4].

Аналізуючи вплив сім'ї та інших інститутів політичної соціалізації, слід зазначити, що результат їх дії буде залежати і від особистісних характеристик дітей та підлітків. Зокрема, згідно з Дж.Мідоукрофт, до таких факторів відносяться когнітивні здібності і цілі підлітків [32].

Взагалі, на сучасному етапі ряд дослідників відмічає, що в пострадянський (а деякі вчені ведуть мову про індустріальний та постіндустріальний) період роль сім'ї у процесі соціалізації зменшується [17; 18; 19].

Зокрема, дослідження, проведене Г.Івончик, свідчить про те, що значна частина батьків байдуже ставиться до формування суспільно цінної спрямованості особистості, відповідальної поведінки та ставлення до громадянських цінностей, що визначає громадянську свідомість та самосвідомість [8].

Висновки.

1. Переважна частина вітчизняних та західних науковців розглядає сім'ю як основний агент політичної соціалізації дитини. При чому, ряд американських учених підтримує теорію обміну між державою і політикою Д.Істона та Дж.Денніса, згідно з якою роль сім'ї найбільшою мірою проявляється у підтримці та збереженні політичної системи. Хоча деякі дослідники схильні розглядати вище згадану модель як окремий випадок.

2. Поряд з тим, деякі вчені зазначають, що вплив на політику є неочевидною функцією сім'ї і що тільки деякі види орієнтацій у сфері політики можуть бути предметом сімейної соціалізації, інші залежать від агентів, які перебувають поза сім'єю.

3. Західні науковці виокремлюють 3 основних моделі (а фактично, механізми) впливу сім'ї на політичну соціалізацію дитини. По-перше, це так звана «акумулятивна модель», згідно з якою батьки формують (виховують) відповідні атитюди та почуття до держави, її атрибутів. По-друге, це ідентифікаційна модель, яка передбачає ідентифікацію дітей з політичними орієнтаціями батьків. Третьою є модель міжособистісного переносу, відповідно до якої, на формування політичних атитюдів впливає досвід сімейних взаємин, котрий пізніше переноситься на політичні об'єкти.

4. Виділяють декілька груп чинників, які обумовлюють процес політичної соціалізації дитини у сім'ї: індивідуальні (демографічні та соціальні характеристики членів родини, політична культура батьків), внутрішньосімейні (структура сім'ї, характер сімейних відносин, сімейні цінності та норми, матеріальне становище сім'ї) тощо.

5. Частина вітчизняних та російських учених відмічає, що на сучасному етапі роль сім'ї у процесі соціалізації зменшується. На дитину більший вплив починають справляти інші соціальні інститути, зокрема засоби масової інформації, позашкільні і позасімейні організації, друзі, однолітки.

Література:

1. Боришевський М.Й., Васютинський В.О. Про одну особливість формування громадянської свідомості та самосвідомості в юнацькому віці // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Другої всеукр. наук. конференції, 13–14 листопада 1997 р. – К.: ДОК-К, 1997.– С. 110–114.
2. Вадюхина Е.В. Психологические основы политических ориентаций // Психология на рубеже веков: наука, практика, преподавание. Тезисы докладов Междунар. научно-практ. конференции. / Под ред. Е.Е.Сапоговой. Тула: Тульский гос. ун-т, 2000. – С.362 - 363.
3. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К.: КСУ, 2005. – 492 с.
4. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 448 с.
5. Дементьева Н.Ф. Негативные факторы воспитания детей в неполной семье // СОЦИС. – 2001. – № 11.– С.108 – 113.
6. Дідук І.А. Політична ідентифікація як компонента соціальної адаптації особистості // Проблеми девіантної поведінки: історія, теорія, практика / Матеріали Всеукр. науково-практичної конференції 25–27 листопада 2002. – К.: Міленіум, 2002.
7. Дідук І.А. Сім'я як чинник політичної ідентифікації особистості // Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб. Наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка за ред. С.Д.Максименка. – К., 2001. – т.3. – ч.4. – С. 60–64.
8. Івончик Г.Ф. Вплив сім'ї на соціалізацію молодших школярів // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Другої всеукр. наук. конференції, 13–14 листопада 1997 р. – К.: ДОК-К, 1997.– С. 129–132.
9. Калина О., Холмогорова А. Влияние образа отца на эмоциональное благополучие и полоролевою идентичность подростков // Вопросы

- психології. – 2007. – № 1. – С. 15–26.
- 10.Кравченко Т. Особливості виховання і соціалізації дитини в сучасній сім'ї // Шкільний світ. – 2003. – № 12 (березень). – С.2–3.
 - 11.Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
 - 12.Петрунько О.В. Дитина у просторі між владою соціалізації та особистою свободою особистості // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / Редкол.: С.Д.Максименко, М.М. Слюсаревський та ін. – К.: Міленіум, 2006. – Вип. 16 (19). – С.98–108.
 - 13.Поснова Т. На авансцену виходить «покоління рубежу» // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 101 – 106.
 - 14.Пробийголова Н. Особливості розвитку теорії політичної соціалізації // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 88–95.
 - 15.Проскуріна О. Удосконалення форм соціалізації і процес становлення особистості // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 50–56.
 - 16.Сережникова Р.К. Семья как субъект и среда политической социализации ребенка // Проблемы політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Другої всеукр. наук. конференції, 13–14 листопада 1997 р. – К.: ДОК-К, 1997.– С.184–186.
 - 17.Слюсаревський М.М. Соціальна ситуація в Україні: спроба оцінки з погляду формування та прояву суб'єктного потенціалу особистості // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / Редкол.: С.Д.Максименко, М.М. Слюсаревський та ін. – К.: Міленіум, 2006. – Вип. 16 (19). – С.109 –127.
 - 18.Уманець Н. Потенціал сімейного виховання в становленні особистості дитини // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / Редкол.: С.Д.Максименко, М.М.Слюсаревський та ін. – К.: Міленіум, 2006. – Вип. 14 (17). – С.81 – 88.

- 19.Щербакова И.В. Социальные и социально-психологические механизмы формирования политической идентичности молодежи: теоретические аспекты // Вестник МГУ. Сер. 18. Социология и политология. – 2004. – № 1. – С. 129 – 153.
- 20.Clarke J. Family Structure and Political Socialization Among Urban Black Children // American Journal of Political Science. – 1973. - Vol. 17, No. 2. - pp. 302-315.
- 21.Crain A., Stamm C. Intermittent Absence of Fathers and Children's Perceptions of Parents // Journal of Marriage and the Family. – 1965. - Vol. 27, No. 3. - pp. 344-347.
- 22.Davies J. The Family's Role in Political Socialization // Annals of the American Academy of Political and Social Science. – 1965. - Vol. 361. - pp. 10-19.
- 23.Dennis J. Major Problems of Political Socialization Research // Midwest Journal of Political Science. – 1968. - Vol. 12, No. 1 – pp. 85 – 114.
- 24.Dolan K. Attitudes, behaviors, and the influence of the family: A reexamination of the role of family structure // Political Behavior. – 1995. – Vol. 17. – No. 3. September, 1995. – P. 251-264.
- 25.Dowse R., Hughes J. The Family, the School, and the Political Socialization Process // Sociology. – 1971. - Vol. 5. - No. 1. – P. 21-45.
- 26.Easton D., Hess R. The Child's Political World // Midwest Journal of Political Science. – 1962. - Vol. 6, No. 3. - pp. 229-246.
- 27.Greenstein F. The Benevolent Leader: Children's Images of Political Authority // The American Political Science Review. – 1960. - Vol. 54, No. 4. - pp. 934-943.
- 28.Hess R., Easton D. The Child's Changing Image of the President // Public Opinion Quarterly. – 1960. - Vol. 24. - No. 4. - pp. 632-644.
- 29.Hess R.D., Torney J.V. The Development of Political Attitudes in Children. – Chicago: Aldine Pub. Co., 1967. – 290 p.

- 30.Koeppen S. Children and Compliance: A Comparative Analysis of Socialization Studies // Law & Society Review. – 1970. - Vol. 4, No. 4. - pp. 545-564.
- 31.Lane R. Fathers and Sons: Foundations of Political Belief // American Sociological Review. – 1959.- Vol. 24. - No. 4. – P.502-511.
- 32.Meadowcroft J. Family communication patterns and political development // Communication Research. – 1986. - Vol. 13. - No. 4. – P. 603-624.
- 33.Merelman R. The Adolescence of Political Socialization // Sociology of Education. – 1972. - Vol. 45, No. 2. - pp. 134-166.
- 34.Merelman R.M. The family and political socialization: toward a theory of exchange // Journal of politics. – 1980. – Vol.42. – pp. 461 – 486.
- 35.Pinner F. Parental Overprotection and Political Distrust // Annals of the American Academy of Political and Social Science. – 1965. - Vol. 361. - pp. 58-70.
- 36.Sears D. Political Behavior // The Handbook of Social Psychology / Ed. by Gardner Lindzey). – Second Edition. – 1969. - Vol. 5. – pp. 315 – 458.
- 37.Thomas D. Psychodynamics, Symbolism, and Socialization: "Object Relations" Perspectives on Personality, Ideology, and Political Perception // Political Behavior. – 1979. - Vol. 1, No. 3. - pp. 243-268.
- 38.Wasby S. The Impact of the Family on Politics: An Essay and Review of the Literature // The Family Life Coordinator. – 1966. - Vol. 15, No. 1. - pp. 3-24.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема влияния семьи на политическую социализацию детей и молодежи. На основе обобщения результатов зарубежных и отечественных исследований определяется роль семьи в политической социализации ребенка, описываются подходы к изучению особенностей влияния семьи, модели и механизмы этого влияния. Анализируются отдельные внутрисемейные факторы политической социализации детей и молодежи.

SUMMARY

The article is devoted to the problem of family influence to the children and youth political socialization. The family role in political socialization, approaches to the research of family influence peculiarities, the models and the mechanisms of this influence are described on the basis of generalization of foreign and home research results. Some family factors of political socialization are analyzed.

Ключевые слова: политическая социализация, семья, семейное влияние, модель политической социализации, механизмы политической социализации.

Key words: political socialization, family, family influence, political socialization model, political socialization mechanism.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Дроздова Марина Анатоліївна – асистент кафедри соціальної та практичної психології психолого-педагогічного факультету Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Дом. тел. (04622) 29857.

Роб. тел. (0462) 670477.

E-mail: dalmar@dnet.com.ua

Дом. адреса: 14005, м. Чернігів, вул. К.Самострова, буд. 22. кв. 8.